

---

# Antikvariskt yttrande

Kontaktledningarna i Bäverns gränd och Munkgatan

**Upprättad av:**

Jan Perotti

Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden – Nivå K

**Upprättad:**

2024-04-03

Rev 2024-06-07

white

## BAKGRUND

---

I det pågående arbetet med att ta fram detaljplan för spårväg i Uppsala har olika alternativ för montering av kontaktledningar i Bäverns gränd och utmed Munkgatan studerats. Bäverns gränd och Munkgatan har samma sträckning som på regleringskartan från 1643. Den har en medveten sträckning i förlängningen av slottets södra torn. Siktlinjen mot tornet är mycket betydelsefull ur kulturmiljösynpunkt och för riksintresset för kulturmiljövården, [C40] Uppsala stad.

### **Avgränsning**

Denna konsekvensanalys avser kontaktledningar och utformningen av dessa utmed sträckan Bäverns gränd och Munkgatan, en stäcka där kulturhistoriska värden riskerar att påverkas.

### **Metod**

Påverkan på kulturmiljön och kulturhistoriska värden har gjorts utifrån illustrationer framtagna av White arkitekter.

### **Författningsskydd**

#### *Plan- och bygglagen (PBL)*

Plan- och bygglagen innehåller såväl regler för framtagande av planer, behandling av bygglov med mera som krav på byggnadsverk.

#### *Plan- och byggförordningen (PBF)*

Förordningen preciserar delar av plan- och bygglagen.

#### *Miljöbalken (MB)*

Sträckan ligger inom ett område som är av riksintresse för kulturmiljövården – [C40] *Uppsala stad*. Miljöbalken innehåller bland annat grundläggande bestämmelser för hushållning av mark och vatten med lagstiftningen kring riksintressen och hur dessa ska tas tillvara i planering.

#### *Kulturmiljölagen (KML)*

Sträckan tangerar ett byggnadsminne, kvarteret Munken (Fjärdingen 30:3), vilket skyddas i enlighet med 3 kap. kulturmiljölagen och skyddsbestämmelser fastställda av länsstyrelsen.

Bäverns gränd ligger inom fornlämningsområdet RAÄ Uppsala 88:1. Fornlämningar skyddas i enlighet med 2 kap. kulturmiljölagen.

## Underlag

Som underlag för analysen finns en antal förstudier som avhandlar kulturhistoriska värden utmed sträckningen för kapacitetsstark kollektivtrafik. Följande underlag har använts:

- Kulturhistorisk utredning – Spårväg, Upplandsmuseet, 20-05-19
- Kulturhistorisk utredning – Dag Hammarskjöldsstråket, Upplandsmuseet/Karavan, 14-04-30
- Bedömning av konsekvenser för kulturmiljö, White arkitekter, 20-08-20
- Översiktsplan 2016, del B

## Granskade handlingar

- Illustrationer framtagna av White arkitekter under mars 2024, vilka ingår i detta dokument.



Illustration som visar kontaktledningar monterade på stolpar. Illustration: White arkitekter.

## 1. FÖRSLAGEN

---

### Alternativ

De alternativ som studerats är:

1. Ledningar monterade på stolpar
2. Ledningar monterade på vägg och på sidoordnade stolpar där vägginfästen inte är möjligt

Nedan bedöms påverkan på kulturmiljön för båda alternativen, framför allt bedöms vilket som lämpar sig bäst. Alternativ med mittplacerade stolpar och stolpar med konsolarm har tidigare studerats, men bedöms olämpliga för kulturmiljön.

### Tidigare ställningstaganden

En bedömning av konsekvenserna för kulturmiljön upprättades 2020 av undertecknad antikvarie. I den gjordes följande bedömning avseende Bävrens gränd:

I Bävrens gränd bedöms kollektivtrafikstråket få försumbar påverkan eftersom värdena består även med ett kollektivtrafikstråk. Gatans orientering mot slottet ändras inte och de kulturhistoriska värdefulla byggnaderna bör inte påverkas negativt. Viss risk för skadliga vibrationer föreligger. Beroende på hur den fasta tekniska installationen, såsom stolpar, kablar, hållplatser och perronger, placeras och utformas i Bävrens gränd, finns det en risk att siktlinjen mot slottet döljs. Det finns därmed en risk för måttlig till stor påverkan på detta värde. (...)

En eventuell förändring av Islandsbron skulle kunna innebära påverkan på stadsrummet och möjligheten att läsa Fyrisåns historiska betydelse. Bron som objekt bedöms vi ha lågt kulturhistoriskt värde, men dess smidesräcke har positiv betydelse för stadsbilden. I det fall bron ändras bör smidesräcket återanvändas som kompensatorisk åtgärd. (...)

Dragningen utmed Mungatan bedöms inte påverka den värdefulla bebyggelse som kantar stadsrummet runt Svandammen. Stadsrummet som sådant bedöms inte heller påverkas under förutsättning att den fasta utrustningen väljs med omsorg utifrån platsen. Vissa positiva effekter kan förväntas genom minskad bil- och busstrafik, vilket i sin tur skulle kunna minska barriäreffekten som den står för utmed gatan.



Illustration som visar kontaktledningar monterade på vägg. Illustration: White arkitekter.

## 2. YTTRANDE BÄVERNS GRÄND & MUNKGATAN

### Kulturhistoriska värden

Utmed Bäverns gränd och Mungatan finns flera kulturhistoriskt värdefulla objekt, dessutom är det ett betydelsefullt stadsstråk. Det finns 8 byggnader som omfattas av förvanskningförbud, varav ett är byggnadsminne. Flukten från västra delen av gränden mot slottet är mycket betydelsefull ur kulturhistorisk synvinkel. Förutom den visuella upplevelsen av slottet i fonden, högt upp på åsen, är det en medveten koppling i Uppsalas stadsplan från 1600-talet. Det är en tydlig värdebärande riksintresset och temana *centralmakten* och *stadens framväxt*.

Andra kulturhistoriskt värdefulla objekt utmed sträckan är Svandammen inklusive trädraden på den södra sidan samt Islandsbron. Dessutom ingår stadsrummet runt Svandammen, vilket är ett av Uppsalas mest betydelsefulla rum – historiskt, estetiskt rekreativt och turistiskt.

### Uttryck för riksintresset

Centralmakten	I Uppsala finns många miljöer och enskilda byggnader som visar på kungamaktens närvaro och inflytande. Slottet intar en särställning genom att det, vid sidan om domkyrkan, dominerat stadsbilden i närmare 500 år.
Lärdomsstad	Universitetet har varit och är än idag en av stadens största byggherrar. I stadens centrala delar finns de äldre byggnaderna...
Stadens framväxt och struktur	Under 1600-talet fick Uppsala en framskjuten plats i landet och det kom till uttryck i bebyggelsen som dominerades av det högt belägna renässansslottet...



Illustration som visar kontaktledningar monterade på stolpar. Illustration: White arkitekter.



## Bedömning

Min bedömning är att alternativet 2 – med infästning på fasad i så stor utsträckning som möjligt och på stolpe i andra hand – är bäst ur kulturmiljösynpunkt. Det är den renaste lösningen med få nya objekt i stadsbilden. Stadsbilden och vyn mot slottet störs inte, men det kräver infästningar i fasader utmed Bäverns gränd och Mungatan. Jag ser inte att infästningarna i fasad skulle medföra risk för byggnadernas, varken tekniskt eller för de kulturhistoriska värdena. Den åverkan som infästningarna kräver har försumbar påverkan. Detta gäller även för de äldre husen närmast ån och byggnadsminnet kvarteret Munken. Liknande lösningar förekommer i många städer med äldre bebyggelse runt om i Europa. Eventuell infästning i fasad på byggnadsminnet kräver tillstånd från länsstyrelsen.

Alternativ 1 – kontaktledningar monterade på sidoordnade stolpar – fungerar också bra ur kulturmiljösynpunkt, men medför fler nya objekt i stadsbilden. Den fysiska påverkan är således något större än för alternativ 2. Påverkan på vyn mot slottet är samma som för alternativ 2, det vill säga liten.

Utifrån riksintresset och de teman som Bäverns gränd är uttryck för fungerar både alternativ 1 och 2. Konsekvensen för de värden som preciseras i riksintresset blir obetydlig. Denna bedömning gäller för båda alternativen. Jag förordar dock alternativ 2.

Observera att fundament för stolpar kan påverka kulturhistoriska lager i mark varför tillstånd från länsstyrelsen och arkeologisk övervakning kan krävas.



Illustration som visar kontaktledningar monterade på vägg och stolpar. Illustration: White arkitekter.